

תורה שבעל פה

בית, חינוך ומשפחה

על פי תוכנית הרפורמה ללמידה משמעותית

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעה וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק ראשון	—	(15×4)	—	60 נקודות
פרק שני	—	(10×4)	—	40 נקודות
פרק שלישי				
סה"כ	—	100	נקודות	

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון (60 נקודות)

ענה על ארבע מן השאלות 1-5 (לכל שאלה – 15 נקודות).

1. טובים השניים מן האחד

א. "ויבן ה' א-להים את הצלע... לאשה" – להיות לה צורת האיש וסגולותיו, ושתהיה נבדלת ממנו בכלים גשמיים בלבד" (רבי עובדיה ספורנו, בראשית, ב', כ"ב).

הסבר את דברי רבי עובדיה ספורנו בנוגע לדמיון בין האיש לאישה ולהבדל ביניהם. (4 נקודות)

ב. (1) על פי ההלכה, מתי אדם יוצא ידי חובת מצוות "פרו ורבו" מדאורייתא?

(2) אדם שקיים את מצוות "פרו ורבו" מדאורייתא, חייב מדברי סופרים להוליד עוד ילדים.

כתוב טעם אחד לחובה זו.

(5 נקודות)

ג. על פי הרב מאיר שמחה הכהן מדווינסק ("משך חכמה"), מדוע אישה פטורה ממצוות פרייה ורבייה?

כתוב שני טעמים. (6 נקודות)

2. יצר ויצירה

א. (1) "רבי נחמן בר שמואל... אמר: 'וירא א-להים את כל אשר עשה והנה טוב מאד' (בראשית, א', ל"א).

'הנה טוב' – זה יצר טוב. 'מאד' – זה יצר רע. וכי יצר הרע טוב מאד?..."

(בראשית רבה ט, ז; קהלת רבה ג, ג)

"וכי יצר הרע טוב מאד?" – כתוב את תשובת המדרש על שאלה זו.

(2) בגמרא מסופר על ניסיון לבטל את יצר העריות.

כתוב בלשונך מה הייתה תוצאת הניסיון הזה, והסבר כיצד תוצאה זו מחזקת את תשובת המדרש.

(8 נקודות)

ב. (1) "כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" (קהלת, ז', כ').

הסבר גורם אחד למצב זה.

(2) הסבר כיצד החטא יכול לקדם את האדם מבחינה רוחנית.

(7 נקודות)

3. מתי להינשא?

- א. (1) על פי חז"ל, גיל הנישואין הוא שמונה־עשרה. אולם הרב אלישע אבינר כתב שבימינו הגיל המתאים לנישואין מאוחר יותר.
הסבר שתי סיבות להבדל זה.
- (2) על פי הרמב"ם, כתוב סיבה אחת להקדמת לימוד תורה לנישואין, וכתוב סיבה אחת להקדמת נישואין ללימוד תורה.
(9 נקודות)
- ב. (1) הסבר את תוכן הפסוקים שמהם למדו חז"ל שמציאת פרנסה קודמת לנישואין.
(2) כתוב שיקול אחד הנוגע לימינו להקדים נישואין למציאת פרנסה.
(6 נקודות)

4. קידושין ונישואין

- א. (1) חכמים קבעו כי אדם שמקדש אישה בלא שידוכין יענש.
על פי חכמים, מדוע אין לקדש אישה בלא שידוכין, ומהו עונשו של אדם שמקדש אישה בלא שידוכין?
(2) מה הם "קידושין", ומה יש לעשות אם בני זוג רוצים להיפרד לאחר הקידושין?
(10 נקודות)
- ב. (1) מה הם "נישואים אזרחיים"?
(2) על פי ההלכה, מדוע אסור להינשא בנישואים אזרחיים? כתוב סיבה אחת.
(5 נקודות)

5. חובות ביחסי הורים וילדים

- א. (1) אדם שראה את אביו עובר על דברי תורה — כיצד עליו להעיר לו, ומדוע יעיר לו בדרך זו דווקא?
(2) ספר החינוך ורש"ר הירש הציעו טעמים למצוות כיבוד הורים.
כתוב את שני הטעמים.
(9 נקודות)
- ב. על פי הגמרא, האב חייב לפרנס את ילדיו עד שיהיו בני שש. הרבנות הראשית לישראל ראתה צורך לקבוע גילים אחרים: לפני הקמת המדינה היא קבעה שאדם חייב לפרנס את ילדיו עד גיל חמש־עשרה, ובשנים שלאחר מכן קבעה שיש לפרנסם עד גיל שמונה־עשרה.
כתוב שתי סיבות לשינויים אלו של הרבנות הראשית.
(6 נקודות)

עליך לענות על פרק שני או על פרק שלישי, לפי התכנים שלמדת.

פרק שני (40 נקודות)

אם למדת פרקים א'-י"א מן החוברת, ענה על ארבע מן השאלות 6-10 (לכל שאלה – 10 נקודות).

6. בניית הבית

- א. "דריש רבי עקיבא: איש ואשה, זכו – שכינה ביניהן, לא זכו – איש אוכלתן" (סוטה, יז, ע"א).
 על פי רש"י, דרשה זו נדרשה לפי מדרש אותיות של המילים "איש" ו"אשה". הסבר את דבריו. (4 נקודות)
- ב. החשיבות של "שלום הבית" באה לידי ביטוי בתורה ובדברי חכמים.
 כתוב שתי דוגמאות שמבטאות חשיבות זו, והסבר כל אחת מהן. (6 נקודות)

7. מצוות עונה

- א. הקשר הפיזי בין איש לאישה מכוּנה בלשון נקייה "חיי אישות" ולא "יחסי מין".
 הסבר את ההבדל בין שני הכינויים. (4 נקודות)
- ב. על פי הרב יוסף דב סולובייצ'יק, ההלכות שנוגעות לחיי האישות שבין איש לאישה "מיוסדות על עיקרון פסיכולוגי... והן מפליאות בפיקחותן ובחדישותן" ("ובקשתם משם", איש ההלכה).
 כתוב דוגמה אחת להלכה בתחום זה, והסבר את העיקרון הפסיכולוגי שבהלכה זו. (6 נקודות)

8. טומאה וטהרה

- א. (1) ציין את שלושת שלבי הטהרה של אישה נידה.
 (2) בנוגע לכל אחד מן השלבים שציינת, הסבר מה על האישה לעשות, וכתוב מהו הזמן ביממה שעליה לעשות זאת.
 (7 נקודות)
- ב. כתוב משמעות אחת של הטבילה במים. (3 נקודות)

9. כיסוי ראש

- א. הפוסקים דנו באופן שבו אישה נשואה צריכה לכסות את שיער ראשה.
ציין שתי דעות, וכתוב נימוק לדעה המקילה. (6 נקודות)
- ב. לחובה של אישה נשואה לכסות את שיער ראשה יש כמה היבטים רעיוניים. כתוב אחד מהם. (4 נקודות)

10. שאלות קצרות

- ענה בקצרה על שניים מן הסעיפים א-ג (לכל סעיף – 5 נקודות).
- א. מהו השלב בחתונה שבו נהוג לקרוא את הכתובה, ומדוע נהוג לקרוא את הכתובה בשלב זה?
- ב. "חומרא דרבי זירא" – הפסיקה של רבי זירא מכונה "חומרה".
מדוע בכל זאת אסור להקל בה?
- ג. כתוב שתי חובות שיש להורים כלפי ילדיהם גם כשילדיהם כבר גדולים.

עליך לענות על פרק שני או על פרק שלישי, לפי התכנים שלמדת.

פרק שלישי (40 נקודות)

אם למדת פרקים א'-ו', י'-ד' מן החוברת, ענה על ארבע מן השאלות 11-15 (לכל שאלה – 10 נקודות).

11. בניית הבית

- א.** "דריש רבי עקיבא: איש ואשה, זכו – שכינה ביניהן, לא זכו – אש אוכלתן" (סוטה, יז, ע"א).
 על פי רש"י, דרשה זו נדרשה לפי מדרש אותיות של המילים "איש" ו"אשה". הסבר את דבריו. (4 נקודות)
- ב.** החשיבות של "שלום הבית" באה לידי ביטוי בתורה ובדברי חכמים.
 כתוב שתי דוגמאות שמבטאות חשיבות זו, והסבר כל אחת מהן. (6 נקודות)

12. גירושין

- א.** על פי ספר החינוך, יש כמה טעמים לציווי של התורה לכתוב גט ולא לגרש אישה בדיבור בלבד.
 כתוב טעם אחד לציווי לכתוב את הגט. (3 נקודות)
- ב.** (1) על פי חז"ל, לאחר גירושין, על מי מן ההורים מוטלת האחריות לגדל את הבנים, ועל מי מהם מוטלת האחריות לגדל את הבנות? בתשובתך התייחס לגיל הילדים.
- (2) על פי הרב אליעזר וולדינברג ("ציץ אליעזר"), ציין מהו העיקרון שעל פיו קובעים מי יגדל את הילדים לאחר הגירושין, וכתוב את הסברו לדין של חז"ל על פי עיקרון זה.
 (7 נקודות)

13. התנהלותה של המשפחה

- א.** לפניך שתי תגובות על הצלחה כלכלית בעסקים.
 גדי: "כל הכבוד למנכ"ל החברה שהצליח בעסקת הענק הזאת!"
 דינה: "מדוע אתה מהלל את מנכ"ל החברה, הרי הקב"ה עשה זאת?"
 כתוב תגובה משלך על הצלחה כלכלית זו על פי הפסוקים: "ואמרת בלבבך כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה. וזכרת את ה' א-להיך כי הוא הנתן לך כח לעשות חיל" (דברים, ח', יז-י"ח). (4 נקודות)
- ב.** "ויגשו אליו ויאמרו גדרת צאן נבנה למקננו פה וערים לטפנו" (במדבר, ל"ב, ט"ז).
 הסבר את הפגם שמצא משה רבנו באופן שבו ביקשו בני גד ובני ראובן בקשה זו, וכתוב מה אפשר ללמוד מתגובת משה על סדר העדיפויות הראוי בחייו של האדם. (6 נקודות)

14. קרבה בין איש לאשתו

- א. הקשר הפיזי בין איש לאישה מכונה בלשון נקייה "חיי אישות" ולא "יחסי מין".
הסבר את ההבדל בין שני הכינויים. (4 נקודות)
- ב. על פי הרב יוסף דב סולובייצ'יק, ההלכות שנוגעות לחיי האישות שבין איש לאישה "מיוסדות על עיקרון פסיכולוגי... והן מפליאות בפיקחותן ובחדישותן" ("ובקשתם משם", איש ההלכה).
כתוב דוגמה אחת להלכה בתחום זה, והסבר את העיקרון הפסיכולוגי שבהלכה זו. (6 נקודות)

15. שאלות קצרות

- ענה בקצרה על שניים מן הסעיפים א-ג (לכל סעיף – 5 נקודות).
- א. מהו השלב בחתונה שבו נהוג לקרוא את הכתובה, ומדוע נהוג לקרוא את הכתובה בשלב זה?
- ב. כתוב שתי חובות שיש להורים כלפי ילדיהם גם כשילדיהם כבר גדולים.
- ג. מה הם שני התנאים ההכרחיים לטבילה כשרה במקווה טהרה כשר?

בהצלחה!